

Lecție inaugurală pentru anul academic 2014-2015 la tema „Moldova între geografie și istorie”

susținută de ION STURZA, 1 septembrie 2014,

Facultatea de Istorie și Geografie a UPS „Ion Creangă”

Bună dimineața, stimați domni profesori, dragi studenți și studente!

1 septembrie pentru toți este o zi în care, la nivel de percepție, simțim ca ne trec fiori întrucât am fost elevi, studenți și părinți care am dus copiii la școală...

Nu sunt nici eu o excepție, deși cel mai memorabil 1 septembrie pentru mine a fost în 1967, când am mers pentru prima dată la școală. Și nu pentru că ar fi fost careul un eveniment extraordinar, dar pentru faptul că, în drum spre casa, am zărit o pisicuță sub un gard, am scos abecedarul, caietul, tocul și călimara, le-am lăsat în drum, am luat pisicuța și am mers acasă...

Părinții care aveau, în mod normal, o atitudine foarte dură față de așa șotii, au fost destul de înțelegători. M-au întors înapoi să-mi iau abecedarul, caietul și călimara. Astfel mi-a rămas în memorie 1 septembrie 1967.

Decizia de a participa la întâlnirea aceasta a venit ca un răspuns la inițiativa decanului facultății, domnul Sergiu Musteață. Exemplul dumnealui denota că sunt și printre noi oameni de succes care pot face, chiar și în condiții destul de complicate, lucruri extraordinare. Felicitari!

Deși activitatea mea profesională nu este legată nemijlocit nici de geografie, nici de istorie, totuși în carieră am conștientizat un lucru: poți fugi de orice, nu poți fugi însă de geografie și de istorie...

Geografia și istoria influențează foarte profund atât viața unui om, cât și pe cea a unei societăți, a unei țări și trebuie să știm să însușim lecțiile de istorie și să conștientizăm poziționarea noastră geografică...

Eu nu sunt un fatalist și nu consider că lucrurile sunt predeterminate și omul doar își urmează cursul vieții. Și totuși, geografia și istoria, științe pe care le învățați, sunt lucruri determinante...

Voi face o mică introducere în istoria mea personală.

În 1972, cu un rucsacel în spate, urcam pe muntele Ai-Petri din Crimeea...

În 2005 îmi așezam unul dintre copii în banca colegiului clasic din Cheltenham, Anglia, pe care era inscripționat „În memoria lui John Steward care a murit în războiul din Crimeea”.

În 1980, aflându-mă la Moscova, lăcramam și eu de rand cu acel ursuleț care închidea Jocurile Olimpice, ca acum câteva luni, la Soci, să-mi dau seama că Olimpiada nu mai este un element al păcii și competiției, ci mai degrabă un atribut al unei strategii de PR.

În 1985, la Moscova, îmi sustineam teza de doctorat sau de candidat în științe, cum se numea pe vremuri, „*Categoria interes și contradicții care apar între țările socialiste în procesul cooperării economice*”, o temă considerată de către autorități drept strict confidențială și care mă ducea la gândul că sistemul avea nevoie de o schimbare profundă.

În doar câțiva câțiva ani, în august 1991, avea să ajung să-mi beau cafeaua pe strada Arbat și să văd aievea cum dispărea un stat, un imperiu și cum se deschidea calea pentru noi provocări, inclusiv pentru Moldova.

În 1999, la Berlin, liderii europeni, miniștrii de externe ne citeau ditirambi pentru cât de buni eram noi, moldovenii, și cât de mult ne apropiasem de integrarea europeană, susținând că la summit-ul de la Helsinki, care urma să aibă loc în câteva luni doar, se va anunța că Moldova este eligibilă pentru procesul de integrare europeană...

Iar acum, în 2014, urmăresc cum la Chișinău, aproape că milogindu-ne și stând în genunchi, cerem să fie menționate cele făcute de noi în acești ani și să ni se ofere o „perspectiva europeană”...

În anul 1990 treceam Sahara înspre delta râului Niger, pentru o “mare” afacere.

În 2014 sunt nevoit să intervin pe *Facebook*, să-i rog pe jurnaliști să fie mai atenți atunci când vorbesc despre *Ebola* care astăzi cuprinde acele teritorii geografice.

În 2002 împreună cu un grup de entuziaști, sub conducerea lui Dinu Patriciu, am lansat o afacere care a devenit una dintre cele mai de succes în zona noastră europeană. Zilele acestea însă l-am condus pe ultimul drum pe prietenul meu Dinu Patriciu....

Astăzi suntem la câteva sute de kilometri distanță de unul dintre cele mai mari conflicte după cel de-al Doilea Război Mondial...

Cum vedeți, sunt date, denumiri geografice, istorie. Acesta este sensul vieții noastre, conexiunea dintre geografie și istorie. Omul este predispus, îi este destinat să facă istorie. Și ar fi bine, totuși, să nu nimerim prost în istorie...

Văd în sală persoane de vârsta mea. Consider că noi, cei din generația mea, născuți la mijlocul secolului XX, suntem extrem de fericiți pentru că avem o legătură la nivel de experiență cu secolul XIX, dar vom avea una și cu secolul XXI. Și vă argumentez de ce.

Noi am comunicat cu oamenii născuți în secolul XIX, cu bunicii, străbunicii noștri, am văzut marile schimbări ale secolului XX. Născuți fiind după cel de-al Doilea Război Mondial, am văzut marea înflorire, dacă se poate spune așa, a unui imperiu și destrămarea rapidă a acestuia, precum și crearea unui stat nou – Republica Moldova.

Iar legătura noastră cu secolul XXI va fi prin nepoții și strănepoții noștri. Deci, este o experiență absolut unică pentru noi cei care trăim privilegiul, dar și cumpăna, existenței printre aceste rupturi fundamentale de țări, societăți și sorți omenești...

În acești 70 de ani de pace de după al Doilea Război Mondial, ne-am obișnuit cu gândul că pacea va fi eternă, lucru care, din păcate, astăzi este contestat de realitățile din zona noastră. Și pacea nu mai este o stare firească a lucrurilor...

Pentru voi statul nostru e ceva absolut firesc, fiind în majoritatea născuți în Republica Moldova.

De câte ori v-ați pus întrebarea de unde vine statul Republica Moldova? Cum a apărut acesta? Însă vă rog să nu faceți referire la descălecarea țării din 1359. Vă spun din start că nu sunt adeptul moldovenismului primitiv. Statul Republica Moldova a apărut, oricât ar părea astăzi de provocator, din *perestroika* și *glasnosti*.

Și aici, ca să înțelegem eșecurile și succesele statului nostru, ar fi bine să facem o retrospectivă a acestui fenomen, început odată cu venirea lui Mihail Gorbaciov, în 1985, la cârma imperiului sovietic.

De ce a eșuat *perestroika* și *glasnosti* și s-au soldat, în final, cu colapsul Uniunii Sovietice? Din punctul meu de vedere, cea mai mare greșală a fost că liderii care au promovat aceste transformări s-au concentrat doar pe sistemul politic, considerând că schimbarea sistemului politic, cu mai multă deschidere, mai multă liberalizare, mai mult pluralism de idei, inevitabil, va duce la transformarea societății în una mai bună pentru cetățeni.

Problema fundamentală ținea de sistemul economic de atunci, afirm aceasta ca economist, și naivitatea cu care abordam realitățile. Susțin asta pentru că am fost unul dintre acei care au discutat cu Grigori Iavlinski Programul „500 de zile”.

Așa cum Jules Verne visa în câteva ore să facă ocolul pământului, noi visam că în 500 de zile vom transforma economia centralizată a unui stat colos ca Uniunea Sovietică într-o economie de piață, bazată pe proprietatea privată. Vă dați seama cât de naivi am fost...

Naivi au fost și înaintașii de atunci, romanticii, disidenții din anii '60, care aveau experiență doar în spațiul public, în spațiul politic, dar nu și în spațiul economic.

De fapt, trebuia zguduit fundamental și schimbat sistemul economic. Deși, trebuie să recunoaștem, nu poate fi o economie de piață funcțională fără de libertățile fundamentale ale omului și fără un sistem politic democratic...

Oameni de cultură, scriitori, poeți, savanți și-au asumat responsabilitatea de a fi liderii acestei mișcări, *perestroika*, ei având foarte puțină experiență și înțelegere a proceselor fundamentale economice.

Trebuie să recunoaștem că, atunci când vorbim despre Republica Moldova ca stat, acesta în linii mari nu este un proiect eșuat, am mai spus-o, e un proiect care are o anumită anvergură și consistență, însă în multe aspecte statul nostru totuși a suferit eșecuri...

Deși nu avem o existență istorică foarte lungă, una de doar 23 de ani, greșelile noastre sunt evidente și greșelile noastre sunt de aceeași origine ca și greșelile care au fost fatale pentru perioada de *glasnosti* și *perestroika*.

Noi ne-am concentrat pe lucruri foarte importante, cum ar fi originea noastră, cultura, istoria, limba, dar am acordat foarte puțină atenție problemelor fundamentale legate de economie...

Și de aici greșelile care au fost făcute, greșelile legate de procesul de transformare a proprietății din una publică în una privată, de aici și eșecul total al privatizării, al implementării reformelor în agricultură, deși în 1993 Republica Moldova avea un Cod Funciar extrem de bun, implementat însă cu mare întârziere, când puțin ce se mai putea salva din activele din agricultură.

Elementele economiei de piață au fost implementate sporadic, cu foarte multe lacune care nici astăzi nu sunt înlăturate. Spre exemplu, pe piața de capital regulatorii au apărut abia la sfârșitul anilor '90.

Sistemul juridic era bazat pe niște legi care nici măcar nu erau de tranziție de la sistemul sovietic... Și abia la sfârșitul anilor '90 au fost elaborate codurile, în special Codul Civil.

Sistemul social era rudimentar, paternalist și numai către sfârșitul anilor '90 a început să fie implementat sistemul social bazat pe solidaritatea socială.

Pe acest fundal al greșelilor și al întâzierii implementării reformelor, s-a și produs revenirea la putere a oportuniștilor și a nomenclaturii comuniste. Reforma politică, trebuie să recunoaștem, a eșuat... Am încercat „să-l copiem pe Napoleon” într-o constituție, aparent, frumoasă, latină, care pe parcurs a fost însă încălcată flagrant și schimbată la mofturile cuiva.

Am ajuns de unde vroiam să plecăm, mai că în aceeași situație, fără un sistem de partide bazate pe valori și principii, fără de libertate de expresie și fără de o presă independentă, oricât de straniu ar părea...

Deși astăzi noi, pe Internet, pe *Facebook*, *Instagram*, *Twitter* vorbim cum vorbim, libertatea presei este expusă pericolului de subjugare economică...

Constatăm că sistemul juridic este total corupt și reprezintă de fapt o licitație în care cel care nu are bani nu are nici dreptate...

De ce s-a întâmplat așa? În primul rând pentru că nu am avut lideri vizionari, curajoși, care ar fi înțeles și identificat schimbările și reformele necesare pentru țară.

Elitele noastre, noi, seniorii, nu am fost competitivi nici cu provocările timpului, nici cu provocările din afară. Deci, acest eșec al tranziției este eșecul generației noastre... Bineînțeles că o constatare nu înseamnă mare treabă, dar o diagnoză corectă asigură și jumătate din leac.

Dacă urmăriți cariera mea, nu politică, că asta a fost un accident [din sală: „Accident fericit”. Ion Sturza: „Accident fericit... Pentru minte, nu prea..” – n.r.] care a durat vreo doi ani, la sfârșitul anilor '90, deci dacă urmăriți cariera mea de afaceri – vedeți că nu sunt fatalist. Eu știu că întotdeauna există soluții, întotdeauna putem găsi variantele care nu ne țin ancorați în trecut, dar ne dau o perspectivă pentru viitor.

Soluția pentru schimbare în țara noastră este tânăra generație, sunteți voi, lipsiți de inhibiție, lipsiți de prejudecățile istorice, de frustrările pe care le-am avut noi...

Voi nu vă gândiți doar la anii 1812, 1917, 1991, voi vă gândiți, sper eu, la viitor...

De aceea pentru voi, tinerii, este foarte important să înțelegeți care sunt prioritățile imediate...

Aflându-mă astăzi aici, în universitate, la 1 septembrie, vreau să vă spun, din experiența mea personală, și din a celor pentru care am fost mentor, că reușita este fundamentată pe trei lucruri fundamentale.

În primul rând: studii academice serioase. Fiecare trebuie să învețe foarte conștient profesia pe care și-a ales-o, nu superficial, dar fundamental, într-o anumită măsură chiar enciclopedic...

Al doilea lucru foarte important este morala și etica, pentru majoritatea dintre noi bazate pe morala și etica creștină. Deși sunt adeptul liberei exprimări, fiind creștin ortodox, consider că noi avem un fundament puternic de mii de ani care ne asigură un ghid în viață – morala și etica creștină...

Al treilea lucru foarte important este cultura.

Poate cineva dintre voi a mers la ședința *TEDx*, unde am fost invitat să prezint o lecție publică în fața unui auditoriu destul de mare, de câteva sute de tineri care au plătit ca să vină să mă asculte. Mare le-a fost decepționarea că nu am vorbit despre economie, politică, istorie și am ales să vorbesc despre cultură. Cultura, în sensul larg al cuvântului, nu mă refer doar la pictură, muzică etc., dar și la cultura fizică, un element extrem de important pentru a supraviețui în stresul vieții de astăzi.

Este important să înțelegem care sunt instrumentele ce ne conduc astăzi la succes... Trebuie să înțelegem că trăim într-o eră total diferită, era digitală...

Comunicarea, informațiile care ne vin din sfera digitală sunt foarte importante pentru noi. Pentru a face față vitezei de comunicare, accesului nelimitat la informații, trebuie să fim capabili să utilizăm două lucruri foarte importante:

– spațiul informațional sau tehnologiile informaționale, IT-ul, dar nu ca o profesie aparte, ci ca un instrument zilnic pe care îl folosim;

– și limbile străine.

Noi suntem un popor mic, nu putem să ne impunem cu limba noastră maternă pe plan global. De aceea, cu cât mai multe limbi cunoaștem, cu atât mai mare va fi succesul nostru în viață...

Ce trebuie să învățăm? Mulți vă spun că ar trebui să învățați și asta, și asta, și asta. Adevărul e că volumul de informații și viteza cu care astăzi se prelucrează aceste

informații au depășit cu mult posibilitățile fizice și biologice ale omului... Și noi trebuie să fim selectivi.

Dacă m-aș întreba ce obiecte aș fi vrut să învăț, dacă aș reveni în școală, aș spune că în primul rând aritmetică, adică matematică, în al doilea – litere și în al treilea – istorie. Dacă știm un pic de istorie, un pic de litere și de matematică, putem considera că vom fi oameni de succes...

Voi toți, cei care astăzi vă mândriți că sunteți studenți, vă aflați într-un lift social virtual...

Datorită studiilor superioare, puteți fi propulsați într-o dinamică a vieții care vă va permite să vă realizați atât din punct de vedere spiritual, cât și material. Deci, folosiți studiile, oportunitatea studiilor superioare ca pe un lift social care vă duce în altă dimensiune...

Acum revin la tema de astăzi – geografie și istorie. Nu pot să-mi permit să dau lecții de geografie și istorie într-o facultate de istorie și geografie. De aceea, vă voi împărtăși anumite impresii despre istorie și geografie.

În primul rând vreau să vă spun că suntem privilegiații unei geografii unice, suntem real buricul pământului și centrul lumii...

Eu deseori le zic europenilor la Bruxelles: „Sunteți atât de aroganți, considerând că Bruxellesul este centrul Europei. Geografic vorbind, nu este departe de Moldova, noi suntem centrul Europei”. Și, de fapt, geografia Europei nu se termină la Prut, se termină în munții Ural.

În călătoriile mele, chiar și în Antarctida, îmi dădeam seama că fiecare om, fiecare țară, fiecare societate consideră că centrul real geografic este acolo unde se află...

Noi suntem privilegiați, cum am spus, din punct de vedere geografic, facem parte din mai multe spații. Aș fi vrut să mă refer la câteva dintre ele, la fenomenul spațiilor comune. Prin etnogeneza noastră, prin cultura și limba noastră, bineînțeles că noi facem parte dintr-un spațiu vast, spațiul latin.

Prin religia noastră creștină facem parte dintr-un spațiu creștin imens. Dar trebuie să recunoaștem, așa, între paranteze, că avem o afinitate mai mare, cred, cu Bizanțul.

Dacă ne gândim doar la aceste două spații comune, ne dăm seama ce geografie, ce areal, ce genetică avem noi, cei din spațiul dintre Prut și Nistru. Bineînțeles că suntem parte integrală a spațiului român lingvistic, cultural și istoric.

Cum am mai spus, eu nu sunt adeptul moldovenismului primitiv și, totuși, este important pentru noi, atunci când vorbim de spații comune, de spații largi, să înțelegem care este rolul și soarta noastră în acest spațiu.

Pentru mulți istoria și geografia se începe la Prut și se termină la Vladivostok. Pentru mai puțini, din păcate, se începe la Nistru și se termină la Lisabona. Se încearcă a se face un spațiu comun – de la Lisabona până la Vladivostok. Realitatea însă ne arată că este un lucru utopic.

Acum doi ani de zile am fost invitat la Berlin să susțin o inițiativă a nemților de creare a unui spațiu economic comun de la Lisabona la Vladivostok. Am spus atunci: „Dar nu fiți visători ca Thomas Mann. Măcar din simplul motiv că, geografic vorbind, Europa se termină la Ural și nu la Vladivostok”.

Spațiul comun informațional este o temă extrem de dureroasă pentru mine atunci când revin la Chișinău...

Mult timp mi s-a părut că pentru noi, moldovenii, e un mare privilegiu și un mare avantaj să ne aflăm concomitent în câteva spații informaționale: spațiul informațional rus, spațiul informațional moldovenesc, românesc, european. Nu știu cum voi, dar eu în fiecare dimineață, când îmi fac exercițiul mintal, analizând cotele burselor, anunțurile economice sau informațiile politice, trec prin toate aceste spații și ca informație, și ca limbă, și ca experiență. Din păcate, îmi dau seama că pentru noi, moldovenii, este o prea mare încercare să ne aflăm concomitent în aceste spații și să avem discernământul să realizăm ce e bine și ce e rău în acestea...

La televiziunile noastre 90% din informație vine din spațiul informațional rusesc. Chiar dacă e vorba de canale, aparent, neutre, cum ar fi National Geographic.

Eu n-am nicio problemă cu cultura rusă. Îl iubesc pe Tolstoi, îl iubesc pe Cehov, ascult muzica lui Stravinski sau a lui Musorgski. Eu am o problemă cu propaganda de astăzi care intoxică mentalitatea omului...

Și nu știu dacă în acest amalgam de informație noi putem să dăm dovadă de mai mult discernământ și să înțelegem ce se întâmplă...

Criza din Ucraina ne dă și nouă o lecție, o lecție de demnitate...

Mulți în Occident, dar nu numai în Occident, au tratat Maidanul și conflictul din Ucraina din iarna acestui an ca pe un conflict geostrategic între Vest și Est, pentru alegerea între lumea democratică și lumea totalitară.

Eu încerc să le spun prietenilor și colegilor mei din Europa că este o abordare absolut greșită. Ucrainenii pe Maidan, și eu am făcut o investigație pentru mine, nu au ales între Vest și Est... Ei au ales între a fi demni, a fi stimați sau a fi călțați în picioare de către autoritățile statului ucrainean... Aici e conflictul.

Ucraina e o lecție de demnitate pe care politicienii de tot soiul au transformat-o într-un conflict geostrategic în care mor mii de oameni... E o lecție care trebuie învățată inclusiv în Republica Moldova.

Cuvântul-cheie, pe care l-am auzit de la ucraineni pe Maidan a fost știți care? „Достали!”. De-ajuns! Corupția, umilința, fărâdelegea – acestea au fost declanșatoarele Maidanului din Ucraina...

Noi vorbim în termeni geostrategici, dar suntem o piesă mică, periferică și puțin importantă pentru jucătorii mari de șah. Soluția noastră nu este la Bruxelles, nu este la Berlin, soluția noastră este acasă la noi...

Noi întotdeauna am trăit, revin la geografie și istorie, într-un spațiu de interese și conflicte și am trecut succesiv de la zone de influență la vasalitate, după care pur și simplu am fost copleșiți...

Consideram că acest fenomen este de domeniul trecutului. Din păcate însă, criza din regiune ne demonstrează că spirala istoriei se întoarce, cu toate realizările istorice și științifice ale secolelor XX-XXI...

Acum câteva cuvinte despre istorie. Zilele acestea m-am întâlnit cu un vechi prieten de-al meu, un mare arhitect din Canada, de proveniență română, domnul Țucu Hanganu, care m-a apucat de guler și mi-a zis: „De ce politicienii nu învață istorie? Că ar trebui să treacă un examen de calificare înainte de a deveni șefi”... Este adevărat: de ce politicienii nu învață istorie?!

Vreau să vă aduc aminte un citat din istoricul rus Vasili Kliucevski, care spunea că: „Istoria nu este un învățător. Istoria este un gardian care dă peste mână celor ce n-au învățat lecția de istorie”. Bineînțeles că este foarte important cum abordăm noi aceste lecții de istorie...

Mulți consideră că trebuie să ne ancorăm în istorie și în trecut. Eu cred că noi trebuie să folosim istoria ca pe o piatră de temelie, ca pe un fundament pentru a ne mișca spre viitor...

Istoria este o viziune contemporană asupra trecutului. De aceea mulți fac referință la diferite etape, cum ar fi 1812, 1917, la alte etape foarte importante. Pentru noi însă este primordial să privim spre viitor, atunci când vorbim de lecțiile istoriei.

Pe ce se bazează istoria? Nu este o știință exactă, nu operează cu formule. Cei mai academici și cei mai, să spunem așa, habotnici istorici, consideră că istoria are sens, dacă ai o sursă în scris.

Alții sunt un pic mai moderați, spun că, dacă ai și niște săpături arheologice, chiar poți să scrii istorie. Deci, de fapt istoria ca știință acoperă, cel mult, 5000-5500 de ani de când au apărut primele surse scrise.

Eu, de mai mulți ani, sunt fascinat de alt concept istoric și consider că progresul științific din ultimii 50-60 de ani ne dă posibilitatea nu să interpretăm, dar să scriem istoria de milioane și miliarde de ani. Universul există de 13 miliarde de ani și aceasta nu mai e o ipoteză, este o dată științifică demonstrată. Planeta Pământ are peste 4 miliarde de ani. *Homo sapiens* – 150 de mii de ani, iar *homo erectus* – peste 1 milion de ani.

Cum v-am mai spus, progresul științific din ultimii 50-60 de ani, științele exacte, matematica, fizica, geofizica, astronomia, ne permit astăzi cu mare certitudine să vorbim despre fenomenele de transformare a Universului și a Planetei, în acest parcurs foarte lung de la *Big Bang*, modelul cosmologic, dintr-un atom, când a început a se extinde Universul.

De aceea este foarte important să nu ne limităm numai la ceea ce noi am considerat că este istorie. Istoria presupune o abordare interdisciplinară, o cunoaștere profundă și a geografiei, a fizicii, a matematicii și a astronomiei, ca să înțelegem fenomenele, de unde suntem noi, de unde este societatea noastră, care a fost evoluția speciilor, inclusiv prin această fericită mutație genetică care a dus la apariția ființei umane.

Deci, istoria este o disciplină inter-științifică și în acest sens v-aș recomanda să citiți și să ascultați lecțiile unui savant extrem de interesant care se numește Stephen Hawking, teoretician al originii universului și unul dintre cei mai mari cosmologi contemporani. Acest omuleț imobilizat într-un scaun cu rotile care și-a pierdut și vocea și este constrâns să comunice cu ajutorul unui computer sofisticat, susține niște lucruri absolut fenomenale, care fac legătura între *Big Bangul* de acum 13 miliarde de ani și ceea ce ne determină astăzi să ne mișcăm, să ne bucurăm, să fim buni și răi..

Noi am editat o carte, pe care vă recomand să o citiți, „*Istoria lumii de la Big Bang până în prezent*”, de Cynthia Stokes Brown. Este în limba română și transferă cititorul într-o călătorie în care îi va întâlni pe primii vânători și agricultori, pe vikingi, azteci, mongolii lui Genghis-Han, europenii Evului Mediu, dar și cei ai revoluției industriale și ai epocii contemporane, realizând o sinteză extraordinară între

cunoașterea istorică și cea științifică. S-ar putea, ca istorici, să vă pară un pic superficială abordarea, dar este interesantă istoria în conexiunea cu alte științe.

Vreau să vă spun că noi, oamenii contemporani, suntem extrem de superficiali. Considerăm că, dacă am văzut un film despre Cleopatra, cunoaștem istoria, dacă am auzit în mașină o sonată de Mozart, cunoaștem muzica, am citit din Blaga că ne-au cerut-o profesorii la școală – cunoaștem literatura, iar geografia, în genere, o învățăm de la *National Geographic*...

Politicienii consideră că, dacă au făcut o postare pe *Facebook*, sunt buni politicieni...

Eu recunosc că îmi plac profesioniștii, indiferent că sapă bine o groapă sau că proiectează o rachetă cosmică...

Astfel, este important să fiți buni profesioniști în ceea ce faceți. Este adevărat că încă nu vă grăbiți să luați o decizie asupra viitorului vostru. La 20-21 de ani, când ai înaintea 60-80 de ani de viață, ai timp de ajuns să încerci diferite oportunități și posibilități pentru a te realiza în viață...

Dar abordarea profesională este importantă: un scriitor trebuie să știe litere, un pictor trebuie să știe desen, un compozitor – să știe solfegiu și un inginer – cum se învârte șurubul...

Foarte des sunt întrebat la întâlnirile cu tinerii care este cheia succesului. Mulți vin la întâlniri cu mine în speranța că le voi spune ceva miraculos și a doua zi vor deveni și ei oameni de mare succes. Știu formula succesului v-o spun, nu e un secret: 90 % e muncă și 10 % - un pic de noroc. Pentru voi munca este învățătura...

Norocul vostru stă la pândă și dacă-l căutați, o să vă găsească...

*

– Dumneavoastră v-ați referit la „perestroika”, v-ați referit la Gorbaciov, acel Gorbaciov care astăzi a făcut următoarea declarație, că Europa trebuie să fie atentă, că altfel se confruntă Ucraina cu o baie de sânge, lăsând să se înțeleagă că vina pentru ceea ce se întâmplă în Ucraina o poartă Europa.

Vă răspund provocator. Da, Europa este vinovată de ceea ce se întâmplă în Ucraina, are o parte din vină... Eu sunt membru al Consiliului European pentru Afaceri Externe și particip în interiorul decizional al Uniunii Europene, ca cetățean european.

Parteneriatul Estic a fost conceput de către Uniunea Europeană ca un instrument de stabilizare și de securitate în zonă. În el au fost implicate țări, precum Belarus, Ucraina, Moldova, Georgia ș.a.

Se presupunea că țările din zona limitrofă cu Uniunea Europeană, din această linie de demarcare, cum o vedeau mulți politicieni europeni, vor primi ajutoare financiare consistente pentru a transforma aceste țări în zone de stabilitate și securitate. Acesta a fost conceptul. Nimeni nu a vrut să integreze țările acestea în Uniunea Europeană, să le asocieze.

Odată cu instalarea crizei, dar și cu schimbarea discuțiilor politice în Europa, s-a migrat către un concept mai ieftin, conceptul de asociere, „noi vă dăm o perspectivă europeană, fără de termene concrete, iar voi pe cont propriu vă faceți reformele, vă stabiliți economia, deveniți o zonă de prosperitate și securitate”. Pe cont propriu. Eu le spun europenilor: dacă voi vreți securitate și stabilitate la granițele voastre – plătiți..

Astăzi este evident că și Europa a greșit, atunci când a mizat mult pe această formulă de integrare europeană, fără de substanță...

Cred că aici este greșeala Europei, dar aceasta nu scuză sub nicio formă atitudinea barbară demonstrată de Federația Rusă și de președintele acesteia, nici anexiunea Crimeii. Iar operațiunea din Donețk și Lugansk, care formează Donbasul, e trasă la indigo cu ceea ce s-a întâmplat în 1992 în Transnistria...

Istoria ne va arăta ce va fi mai departe, dar suntem într-o cumpănă extraordinară...

Am plasat zilele acestea pe o rețea de socializare un link de pe Echo Moskvî, cu harta Novorosiei, că noi nu înțelegem ce înseamnă aceasta. Novorosia, pe care o râvnesc rușii, înglobează toată Basarabia noastră...

S-au făcut foarte multe comentarii. Profundă mi-a fost mirarea să constat: concetățenii noștri, poporul nostru, moldovenii noștri justifică în spațiu public, deschis, această agresiune. Ei nu m-au insultat pe mine pe *Facebook*, ne-au insultat pe noi, pe moldoveni...

– Care este legătura dumneavoastră cu satul de baștină?

Îmi petrec de mulți-mulți ani concediul în Pârjolteni. Și anul acesta am făcut un marș, o excursie de la Pârjolteni la Căbăiești. Pe de o parte, am fost foarte bucuros că zonele care erau anterior intensiv exploatate agricol, fără mult cap, astăzi au devenit zone sălbatice și putem să invităm prietenii de la *National Geographic* să filmeze pe la noi prin Cobac, pe la pădurea de fagi ar fi un film extraordinar.

Pe de altă parte, mă întristează și pe mine că o treime din Pârjolteni nu mai este, dar nici nu consider că s-a terminat satul moldovenesc. Eu, în serile târzii și în diminețile când nu mai dorm, stau și ascult sunetele satului, miros satul. Sunt aceleași sunete, pe care le știu din copilărie... Se aud vacile, se aud găinile, miroase a baligă. Înseamnă cu nu e totul pierdut, că satul e viu...

Așa că pentru mine punctul de început e Pârjolteni și punctul de terminare va fi tot Pârjolteni. Deci, pentru mine centrul lumii este Pârjolteni...

- Domnule Sturza, dar ce trebuie să facem în Republica Moldova, ca să trăim mai bine?

Eu cred că noi urmează să mai trecem prin încercări și greutăți ca să ajungem în punctul de unde vom începe creșterea...

Acest an va fi unul determinant. Noi nici nu conștientizăm câte provocări ne așteaptă, provocări pe plan intern și provocări pe plan extern.

Nu este o lecție sau o întâlnire politică și nici nu vreau să o transformăm în așa ceva. Dar dacă în al 12-lea ceas elitele moldovenești, cei care sunt responsabili pentru această țară, cei care au primit de la popor ștampila și semnătura pentru această țară, nu se vor întoarce măcar cu jumătate de privire către popor, lucrurile vor degrada într-o formă necontrolată...

Și încă ceva: noi niciodată n-am avut, nici în 1991, nici chiar în 1992, o mai mare provocare externă, decât aceasta...

Prin urmare, e ușor de spus că va veni cineva și ne va face. Fiecare dintre noi urmează să conștientizeze că poate și trebuie să facă ceva pentru țară...

Dar în primul rând pentru ceea ce se întâmplă sunt responsabili cei care au avut curajul, însă și aroganța să ne ceară să ne conducă... Vom vedea cum vor face față situației.

– Ce credeți despre aderarea Moldovei la NATO, în calitate de fost prim-ministru?

Sunt privilegiat că nu sunt prim-ministru... Și vreau să-mi păstrez acest statut de a fi liber în a mă exprima. E o mare diferență între ceea ce spune un om liber și un prim-ministru.

Am să vă răspund ca fost prim-ministru. Eu sunt adeptul aderării Republicii Moldova la un sistem colectiv de securitate. Acest sistem colectiv de securitate se numește NATO. Noi nu avem capacități astăzi nici militare, nici umane, nici economice pentru a ne apăra, a ne securiza țara. Astfel, indiferent de ceea ce se spune, e logic să fim parte a unui sistem colectiv de securitate.

– **Dar NATO nu este perfect.**

Nu e perfect nimic. Nici NATO nu e. Cred că numai Dumnezeu e perfect. Sunt lucruri pe care noi trebuie să le conștientizăm.

Noi trebuie să fim vizionari. Dacă ne rupeam din lanțuri la începutul anilor '90 sau când am avut șansa, în '99, am fi trăit în altă situație....

Ca să înțelegeți care a fost șansa Moldovei, în '99 eram cu câțiva pași înaintea României în acceptarea țării noastre ca o țară cu potențial de integrare europeană. Noi, poate, avea să fim într-o cu totul altă dimensiune și în altă situație acum...

Noi am avut tenacitatea să distrugem ceea ce s-a construit cu mari jertfe și multă muncă timp de doi ani, inclusiv reformele fundamentale care au fost făcute în țara noastră.

Deci, astăzi avem nevoie de curaj și viziune mai mult decât la începutul anilor '90...

– **Credeți că există posibilitatea de recuperare a Transnistriei, reieșind din situația creată în Ucraina?**

Eu am dat un șir de interviuri pe parcursul acestui an pentru mass-media occidentală. Și de fiecare dată îmi era rușine să spun ceea ce susținusem în interviul precedent. Întrucât chiar dacă avem acces la informație, vedem lucrurile de aici, ele au o turnură și o dinamică pe care nimeni nu poate să o prevadă...

De aceea și am spus că ne așteaptă foarte mari provocări pentru că nimeni nu poate astăzi să prevadă ce se va întâmpla peste o săptămână sau peste o lună. Nu mai e mersul acela liniștit al istoriei din anii '90, nici chiar din 2000...

Referitor la Transnistria, am fost adeptul unei politici clare și dure față de această regiune. Eu am trecut prin umilințele deconectării energiei electrice, prin interdicțiile de a merge dincolo de Nistru, când liderul de atunci ne spunea: „Если я захочу, вы будете в Кишиневе в дерьме все плавать” ... Am înghițit-o pentru că nu eram prima persoană care putea să-i riposteze...

Astăzi, ca niciodată, noi suntem aproape de soluționare. Ca niciodată.

Cu permisiunea dumneavoastră, voi face o mică abatere de la subiect. Am fost “provocat”, inclusiv de domnul Nantoi, că până la 1 septembrie, să mă decid asupra implicării în politică.

Sunt momente în viață când ești impus să iei niște decizii și orice decizie ai lua, ești profund contestat.

În ultimii ani, în ultimele luni am primit mii de mesaje în care sunt încurajat să revin în politica Republicii Moldova. Aceste mesaje sunt sincere în dorința de a schimba lucrurile în țară pentru că atât guvernarea, cât și așa-numita opoziție au eșuat în modernizarea efectivă a țării și în a le readuce oamenilor speranța.

Dar a face politică, și nu numai în Moldova, înseamnă să te conformezi cu anumite lucruri. În cariera mea, de 30 și ceva de ani, eu mi-am construit o anumită scară de valori și principii. Mai mult ca atât, cu vârsta se decantează și un pic de înțelepciune. Astăzi a mă implica în politică ar însemna să trădezi aceste valori și principii formate, ar însemna să mă las de libertatea de a fi...

De aceea declar public că nu mă voi implica în campania electorală, nu voi participa la aceste alegeri și nu am de gând să accept nicio funcție publică în Republica Moldova.

Eu aleg să fiu de partea oamenilor... Voi avea grijă ca politicienii să fie mai buni și sper într-o Moldova democratică, prosperă, într-o Moldova unde noi vom dori să ne întoarcem acasă...